

**Мавзу: Меҳнатни муҳофаза қилиш
тўғрисидаги қонунларга, ҳуқуқий-
меъёрий ҳужжатлар талабларига ва
қоидаларига амал қилиш устидан
назорат тизими**

Р е ж а :

1. Меҳнат муҳофазасига оид қонун ва қоидаларга риоя қилишни назорат қилиш тизими.
2. Меҳнат муҳофазасига оид қонун ва қоидаларга риоя қилишнинг маъмурий назорати.
3. Меҳнат муҳофазасига оид қонун ва қоидаларга риоя қилишнинг жамоат назорати.
4. Меҳнат муҳофазасига оид қонун ва қоидаларга риоя қилишнинг маъмурий-жамоат назорати.
5. Қонунларни, меъёр ва қоидаларни бузганда тортиладиган жавобгарликлар.

Меҳнат муҳофазасига оид қонун ва қоидаларга риоя қилишни назорат қилиш тизими.

- Меҳнат муҳофазаси қонун ва қоидаларига риоя қилиш **давлат, муассаса ва жамоат органлари** томонидан назорат қилинади.
- Олий назорат Республика Бош прокурори томонидан,
- Жойларда эса унинг қўл остидаги бошқа прокурорлар томонидан олиб борилади.

Махсус давлат назоратини қуйида келтирилган инспекция ва органлар соҳасига боғлиқ ҳолда олиб боради:

- **«Саноатгеоконтехназорат» инспекцияси.** (Ер қарини геологик ўрганиш, саноатда, кончиликда ва коммунал-маиший секторда ишларнинг беҳатар олиб борилишини назорат қилиш давлат инспекцияси –
- **«Давэнергоназорат».** (Электр энергетикада назорат бўйича давлат инспекцияси) Электр қурилмаларининг техник ҳолатини, уларга хизмат кўрсатишда хавфсизликни таъминлайдиган чоратadbирлар ўтказилишини назорат қилиб туради.
- **«Ўзстандарт».** (Ўзбекистон стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш агентлиги)

- **«Бошдавтехназорат».** (Машина ва ускуналарнинг техник ҳолатини назорат қилиш бош давлат инспекцияси). Фермер хўжаликлари ва бошқа қишлоқ хўжалиги корхоналари ҳамда ташкилотлардаги машина ва ускуналарнинг техник ҳолатининг назорати шаҳар ва вилоят Давлат меҳнат техник инспекциялари орқали амалга оширилади.

Қишлоқ техника назорат органлари тракторлар, комбайнлар ва бошқа мураккаб ускуналарнинг техник ҳолатини, шунингдек уларни ишлатиш қоидаларига риоя қилишни, машиналарни таъмирлаш ва техник хизмат кўрсатиш сифатини (ихтисослашган устахоналар, заводлар ва таъмирлаш корхоналаридан ташқари) давлат назоратидан ўтказадилар.

- **Ёнғин хавфсизлиги назорати.** Янги қурилаётган ва таъмирланаётган корхона, ташкилотлар ва аҳоли яшайдиган жойлар учун муҳандислик-техникавий ёнғинга қарши чоратадбирларни ишлаб чиқиш, уларнинг амалга оширилишини назорат қилиш, ишлаб турган корхоналарда ёнғинга қарши профилактик режим ташкил қилиш, ёнғинни олдини олиш ва ўчиришга кенг жамоатчиликни жалб қилиш ишларини олиб боради.

- **Давлат санитария-эпидемиология назорати.** Давлат санитария назорати ишлаб чиқаришда касалликларни камайтириш, ташқи муҳитни (сув ҳовзалари, тупроқ ва атмосфера ҳавоси) ифлосланишининг олдини олишга, меҳнат шароитини соғломлаштиришга йўналтирилган санитария гигиена, санитария-эпидемиологик чоратадбирларини ўтказилишини назорат қилади, шунингдек, касалланишнинг олдини олишга қаратилган чоратадбирларнинг ўтказилишини текшириб туради.
- **Йўл ҳаракати хавфсизлиги хизмати.** ўзининг вилоят, туман инспекторлари орқали автомобилларнинг, юк ташувчи тракторларнинг техник ҳолатини, ҳайдовчиларнинг йўл ҳаракати қоидаларига риоя қилишларини назорат қилиб туради, шунингдек, йўл-транспорт ҳодисаларини олдини олишга доир катта профилактик ишларни олиб боради.
- **Давсувхўжаликназорат.** Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси қошидаги инспекция, ўта муҳим ва катта сув хўжалиги объектларининг хавфсиз ишлатилишини назорат қилади.

Жамоа назорати

Касаба уюшмалари Федерацияси
инспекциялари томонидан олиб борилади:

- 1. Меҳнат техник инспекция.**
- 2. Меҳнат ҳуқуқий инспекция.**
- 3. Меҳнат муҳофазаси комиссияси.**
- 4. Меҳнат муҳофазаси жамоат инспектори.**

Маъмурий - жамоат назорати

**Маъмурий - жамоат назорати,
3 босқичдан иборат бўлади:**

1-босқич - участка бошлиғи ва меҳнат муҳофазаси жамоат инспектори ҳар куни эрталаб иш бошланганда техника хавфсизлиги талабларининг бажарилишини назорат қилади, аниқланган камчиликлар махсус журналга қайд қилинади, камчиликларни бартараф қилиш муддати ва жавобгар шахс белгиланади.

2-босқич - цех бошлиғи, меҳнат муҳофазаси инженери, катта жамоат инспектори ва техник хизмати ходимидан иборат гуруҳ ҳар ҳафтада цехда назорат ишларини ўтказди. Биринчи босқичда белгиланган тадбирларнинг бажарилишини назорат қилади.

3-босқич - корхона бошлиғи ёки бош муҳандис ва 2-босқичдаги мутахассислардан иборат гуруҳ ҳар кварталда корхонада "Меҳнат муҳофазаси" кунини ўтказди.

Меҳнат муҳофазасига оид қонун ва қоидаларни бузганлик учун жавобгарликлар

Меҳнат муҳофазасига оид қонун ва қоидаларни бузганда қуйидаги жавобгарлик турлари кўрилади:

1. Интизомий - айбдорларни огоҳлантириш, ҳайфсан бериш, ойлиги кам ишга ёки лавозимга 3 ой муддатга ўтказиш, ишдан бўшатиш.

2. Маъмурий - асосан мансабдор шахсларга нисбатан қўлланилади (огоҳлантириш, танбеҳ бериш, жарима солиш).

3. Жиноий жавобгарлик - (бахтсиз ҳодиса юз берганда ёки юз бериши мумкин бўлганда) - мажбурий хизмат ёки 5 йилгача озодликдан маҳрум этиш.

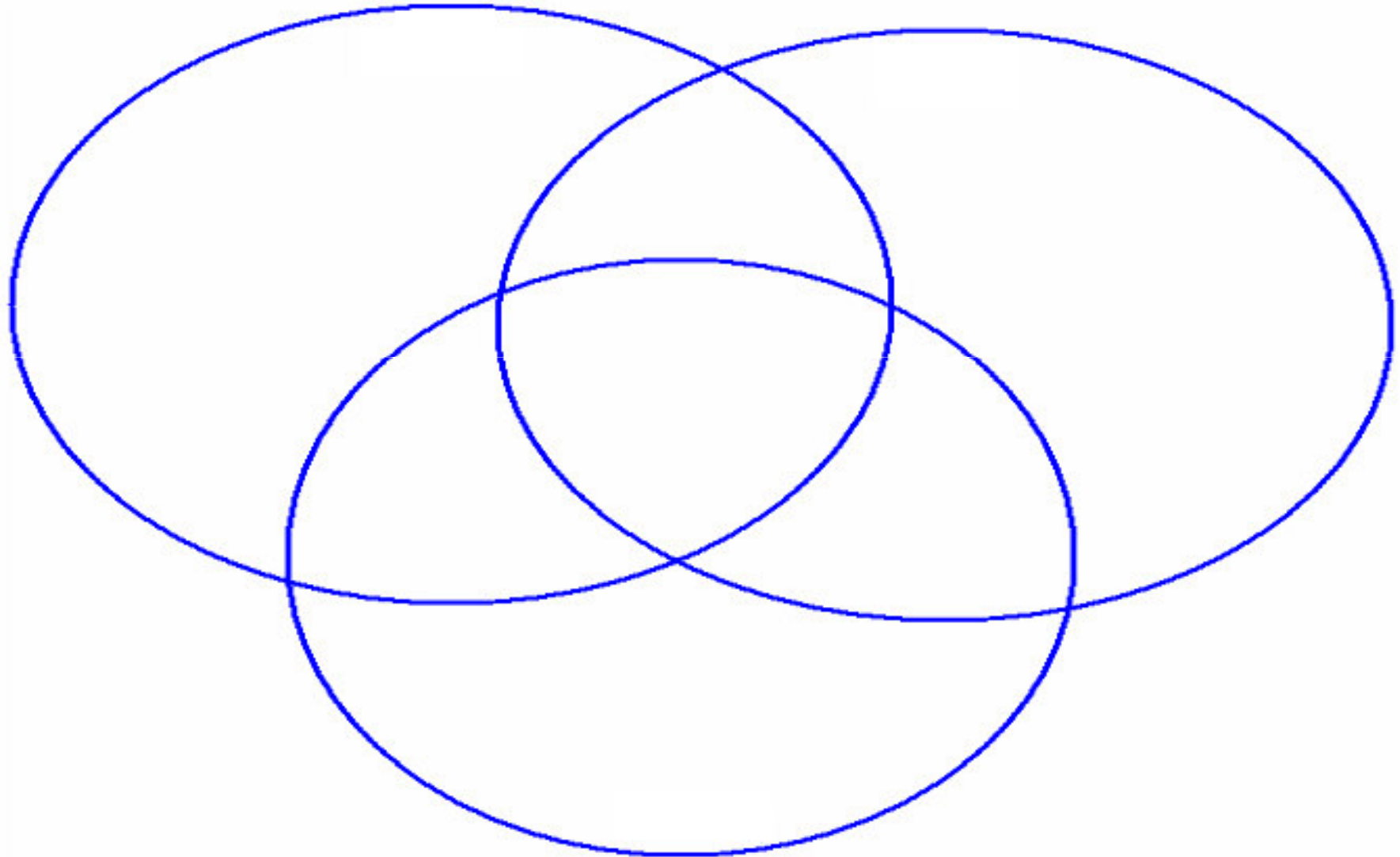
4. Моддий жавобгарлик - корхонага моддий зарар етказилганда, шароитга қараб ўртача ойликнинг маълум бир қисми миқдорида ундирилади.

Моддий жавобгарлик миқдорлари:

Корхонага моддий зарар етказилганда, шароитга қараб ўртача ойликнинг:

- ишчилар учун - $1/3$, $2/3$ ҳажмида;
- раҳбарлар учун – битта ўртача , иккита ўртача ва учта ўртача ойлик ҳажмида олиниши мумкин.
- Ишчилар етказилган зарарни тўла қоплайди:
 - ўз иш вазифасини бажармаётганда юз берса;
 - қасддан зарар етказилса;
 - маст ҳолда бўлса.
- Моддий жавобгарлик юқоридаги 3 та жавобгарликка боғлиқ бўлмаган ҳолда юзага келади.

**Топширик: Венн диаграммаси ёрдамида учта турдаги
назоратнинг ўхшашлик ва фарқли томонларини таҳлил
қилинг**

Назорат саволлари

1. Меҳнат муҳофазаси қоидаларига амал қилинишини қайси давлат ташкилотлари назорат қилади?
2. Саноатгеоконтехназорат инспекциясининг вазифалари нималардан иборат?
3. Корхоналарда меҳнат муҳофазаси қоидаларига амал қилишнинг жамоат назорати ким томонидан ва қандай тартибда олиб борилади?
4. Уч босқичли назорат нима ва у ким томонидан ташкил қилинади?
5. Касаба уюшмаларининг меҳнат муҳофазаси масалаларини ечишдаги иштироки нималардан иборат?
6. Меҳнат муҳофазаси тўғрисидаги қонун ва қоидаларни бузганда кўриладиган жавобгарликлар?
7. Моддий жавобгарлик ва унинг турлари қанақа?
8. Жиноий жавобгарлик қанақа ҳолатларда юзага келади?
9. Қанақа ҳолатларда ходимга тўлиқ моддий жавобгарлик юклатилади?
10. Қанақа ҳолатларда ходим моддий жавобгарликка тортилмайди?
11. Моддий жавобгарликни тўлаш(қоплаш)нинг қанақа турлари бор?